

UOT 371

Vidadi Paşa oğlu Bəşirov
*Azərbaycan Dillər Universitetinin Pedaqogika kafedrasının dosenti,
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru*

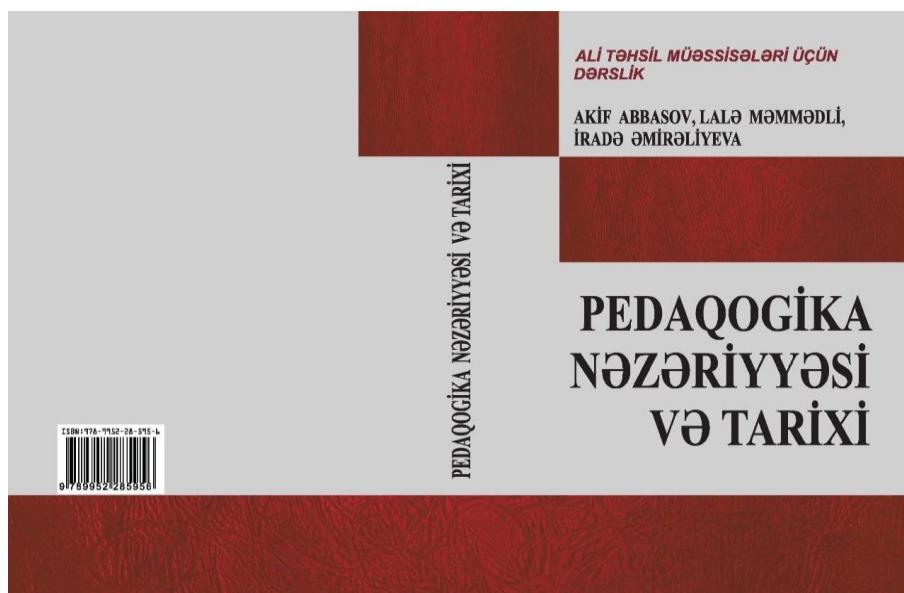
PEDAQOJİ FİKRİMİZİN AYNASI

Видаді Паша оғлу Башіров
*доцент кафедры педагогики Азербайджанского университета языков,
доктор философии по педагогике*

ЗЕРКАЛО НАШЕЙ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ МЫСЛИ

Vidadi Pasha Bashirov
*associate professor of department of Pedagogy at Azerbaijan University of Languages,
PhD in Pedagogy*

MIRROR OF OUR PEDAGOGICAL THOUGHT

İlkin olaraq onu qeyd edək ki, pedaqogika elmdir. Özü də hamı üçün elmdir. Bu idrak və tədris məxəzindən ailə də, məktəb də, ictimaiyyət də eyni, bərabər səviyyədə maariflənilir, gələcək arzu və istəklərini reallaşdırmağın mənəvi-intellektual hədəflərini müəyyənləşdirirlər.

Pedaqogikanın bir elm olaraq cəmiyyətin inkişafına və formalaşmasına olan təsiri hər bir zaman kəsiyində gərgin və mürəkkəb proseslərə aydın çıraq tutub, pedaqoji fəaliyyətin məzmununu və işlək texnologiyasını həmişə zənginləşdirmiş, böyüyən nəslin ağıl-idrak aləminə mənəvi yüksəliş, bəşəri siqlət bəxş etmişdir. Bu sahədə elm və təhsil paradıqlarını həmişə “qoşa

qanad” vəhdəti ilə irəlilədən pedaqogika bu sahədə həm nəzəri, həm də təcrübi proseslərə təkan vermiş və bu günə qədər gəldiyimiz yolda bütün insanlara ictimai tərəqqi, mütərəqqi fikir, işıq nuru bəxş etmişdir.

Beləliklə, hər bir elmin tədqiqat sahəsi olduğu kimi pedaqogikanın da ümumi və özünəməxsus tədqiqat sahəsi olmuş, inkişafetdirici məzmun mahiyyəti daşıyaraq, yeniləşən cəmiyyətə ümidli töhfələr ərməğan etmişdir.

İnsan həyatında ağıl və bilik əldə etməyin monolit ecazını özündə ehtiva edən pedaqogika məhz bu baxımdan daima təşəkkül tapmış, ictimai-humanitar elm olaraq təhsilə, sosial həyata

parlaqlıq effekti gətirmişdir. Vaxtilə, böyük marifəpərvər Mirzə Şəfi Vazeh şəxsiyyət hazırlığına peşəkarcasına yanaşaraq, hər bir elmin və təhsilin bu yolda qüvvətli bir amil olduğunu xatırlayaraq öz fikirlərini belə ümumiləşdirmişdir:

“...Ağıllı olsa da, insan anadan,
Elə nadandır ki, yenə də nadan.
Ağıl bir ürəksə, bilikdir vücud,
Borcundur ürəyi, vücuda tən tut!”

Müasir anlamda pedaqogikanın pedaqoji proses haqqında elm olduğunu isbatlayan dəlillər cazibəsində onun fəlsəfi-metodoloji qanunauyğunluqlarını, prinsiplərini, inkişaf mərhələlərini, tədqiqat metodlarını, yeni innovativ üsul və vasitələrini interaktivləşdirmək həyatın tələbi olaraq pedaqoji aləmə çiray tutan güclü nəzəriyyə ilə yanaşı, bu elmin tarixi inkişaf xüsusiyyətlərini, müqayisəli təhlil mərhələlərini özündə ehtiva edən pedaqogikanın nəzəriyyəsini və tarixini vəhdətdə götürüb elmi araşdırmalar müstəvisində strateji hədəflərini müəyyənləşdirmək bu gün ümumxalq və ümumdövlət səviyyəli nəcib təşəbbüsdür. Bu yönümdən ali təhsil müəssisələri üçün həyati məzmun kəsb edən dərslərlərin, tədris və dərs vəsaitlərinin, müntəxəbatların, izahlı pedaqoji lüğətlərin, ensiklopedik nəşr nümunələrinin hasilə gəlməsi sosial-mədəni faktor kimi ictimai məfkurədə milli islahatların təsbitinə də geniş yol açır, pedaqoji elmin dərin və sürətli inkişafı üçün monolit ideya məhvərinə çevrilir.

Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun Elmi Şurasının 10 sentyabr 2020-ci il tarixli iclasında müzakirə edilərək dərslək kimi təsdiq edilmiş, ali təhsil müəssisələri üçün dərslək statusu ilə işıq üzü görən “Pedaqogika nəzəriyyəsi və tarixi” dərsləyi də bu qəbildən fundamental tədqiqatların bəhrəsi olaraq elmi-pedaqoji əfkarımız üçün qiymətli töhfədir.

Professor **Akif Nurağa oğlu Abbasovun** ümumi redaktəsi ilə qələmə alınmış bu dərsləyin rəyçiləri pedaqogika üzrə elmlər doktoru, professor **Fərahim Sadıqov**, Rusiya Təhsil Akademiyasının xarici üzvü, pedaqogika üzrə elmlər doktoru, professor **Hümeyir Əhmədov** və pedaqogika üzrə elmlər doktoru, professor **İntiqam Cəbrayilovdur**.

Müştərək qələmə məhsulu olan “**Pedaqogika nəzəriyyəsi və tarixi**” dərsləyinin müəllifləri pedaqogika üzrə elmlər doktoru, professor **Akif**

Abbasov, pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru **Lalə Məmmədli** və pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru **İradə Əmirəliyevadır**.

“Dərslək iki hissədən ibarətdir. Birinci hissədə “**Pedaqogika nəzəriyyəsi**”, II hissədə isə “**Pedaqogika tarixi**” məsələləri diqqət mərkəzinə gətirilir.

“Pedaqogika nəzəriyyəsi” hissəsində pedaqogikanın ümumi məsələləri, əsas anlayışları, predmeti, məqsədi və vəzifələri, tədqiqat metodları, didaktika və tərbiyə məsələləri, məktəbə rəhbərlik və onun idarə olunması (məktəbşünaslıq) problemləri nəzərdən keçirilir.

“Pedaqogika tarixi” hissəsində Azərbaycanın və Şərqi möhtəşəm sənət abidələrində Azərbaycan mütəfəkkirlərinin, klassik və müasir pedaqoqların, eyni zamanda dünya pedaqoqlarının təhsil, tərbiyə, təlim və onların təşkili məsələlərinə, məktəbin idarə olunması, müəllim şəxsiyyətinə dair fikirləri nəzərə çatdırılır”.

Dərsləyin “Mündəricat”ından da məlum olur ki, onun bölmə və fəsilələrində ehtiva olunan nəzəri-konseptual məsələlərin qoyuluşu həm ənənə və müasirlik, həm də novatorluq və tarixilik metodologiyasından qələmə alınmışdır. Müəlliflər pedaqogikanın mənbələrini, məzmununu, texnologiyalarını, anlayışlar sistemini yeni pedaqoji təfəkkür imkanları ilə arayıb axtarmışlar.

Onlar pedaqogika nəzəriyyəsi və pedaqogika tarixi problematikasının məntiqinə də aydınlıq gətirmişlər. Elmi termin olaraq “Pedaqoji nəzəriyyə”ni dərk olunmuş və pedaqoji anlayışlarda ümumiləşdirilmiş pedaqoji təcrübə; “Pedaqogika tarixi”ni isə çox haqlı olaraq Azərbaycanda, habelə, xarici ölkələrdə məktəbin, maarifin və pedaqoji fikrin yaranması və inkişaf yollarını öyrənən pedaqoji elmin sahələrindən biri kimi təqdim edərək, cəmiyyətə, pedaqoji prosesə fayda verən real biliklər sistemi kimi ümumiləşdirmişlər. Zamanından və məqamından asılı olaraq real pedaqoji fəaliyyət o zaman daha gərək notlar üzərində qurulur ki, nəzəriyyə ilə təcrübə vəhdətdə götürülür, biri o biri olmadan ötürşə bilmir. Ən böyük nəzəriyyə təcrübədə, ən böyük təcrübə isə nəzəriyyədə öz inikasını tapır.

Pedaqogika tarixinə gəldikdə isə, bu elm sahəsi nisbi mənada müstəqil olan, bu və ya digər pedaqoji elmlər çərçivəsində cərəyan edən hadisələrin, faktların, qanunauyğunluqların, qanun və qaydalarının cəmiyyətin dəyişməsi və in-

kişafı ilə əlaqədar pedaqoji prosesin məzmununun və təşkili formalarının dəyişməsinə münasibəti və inkişaf mərhələlərinin ayrılmaz funksiyalarından hali olmağı zəruri edir.

Kitab müəllifləri ənənə və dəb xatirinə yox, yaxın və uzaq məsafədə xidmət edən nəzəri və əməli pedaqoji fəaliyyəti tənzimləmək məqsədilə bu günümüz üçün əhəmiyyətliyi təkcə pedaqoji elm sahəsində çalışanlar üçün deyil, həmçinin valideynlər, mətbuat, radio və televiziya işçiləri tərəfindən, həm də digər maraqlı şəxslər tərəfindən birmənalı başa düşülməsi istiqamətlərini də diqqət mərkəzinə gətirmiş, bu yolda tarixi ənənələrdən istifadə imkanlarını elmi araşdırmalarının əsas məqsədinə çevirmişlər. Onu da qeyd edək ki, pedaqogika nəzəriyyəsi və tarixi ixtisası üzrə elmlər doktoru, fəlsəfə doktoru alimlik dərəcəsi və dosent, professor, akademik elmi adı olan milli mütəxəssislər haqqında məlumatların da kitabda özünə yer tapması çox önəmli bir ehtimal yanaşmasıdır.

Xüsusən müxtəlif tarixi dövrlərdə yaşamış Azərbaycan maarifpərvərlərinin böyük bir qisminin həyat fraqmentlərini, məktəbdarlıq keyfiyyətlərini bütün bəşəriyyətə nümunə olacaq tərzdə, ilkin məxəzlərdən istifadə yolu ilə pedaqoji ictimaiyyətə təqdim etmək səyi müəlliflərin uğuru kimi dəyərləndirilməlidir. Ümumiyyətlə, “Pedaqogika nəzəriyyəsi və tarixi” dərslisi istər dil və üslub, istərsə də məzmun və mahiyyət baxımından çox orijinal bir əsərdir. Dərslinin elmi-pedaqoji prosesə, fənn məzmununun lakonikliyinə, dərin sosial mündəricəsinə rəvac verən müddəalarına tədqiqatçılar öz mövqeyini yaradıcı düşüncə, kreativ baxışlar kontekstindən

təhlil verməklə fikir və mülahizələrini yeni baxışlar sistemi ilə şərh etmişlər. O da həqiqətdir ki, “...bu və ya digər elmin vəzifəsi tədqiq etdiyi obyektə fəaliyyət göstərən qanunları müəyyənləşdirmək və insanların həmin qanunlardan faydalanma yollarını aşkara çıxarmaqdan ibarətdir. Pedaqogika elmi də istisnaqlıq təşkil etmir. Bu elm də pedaqoji gerçəkliyin obyektiv qanunlarından bəhrələnməyin səmərəli yollarını öyrənir.

Hazırkı şəraitdə qabaqcıl təcrübəni aşkarlamaq, ümumiləşdirmək və pedaqoji prosesdə ondan istifadənin səmərəli yollarını nəzərdən keçirmək pedaqogika elminin vəzifələrindən biridir”. Məhz, bu yönümdən yüksək humanist dəyərlər əsasında yazılmış “Pedaqogika nəzəriyyəsi və tarixi” həm bir elm, həm də bir tədris fənni olaraq öz nüfuz və təsir gücünü mütəmadi olaraq cəmiyyətin inkişaf tendensiyalarına uyğun yeni, innovativ yanaşmalar yolu ilə daim mükəmməlləşdirir, pedaqoji fəaliyyətin aynası olaraq, İnsan, Təbiət, Cəmiyyət metodologiyasının vəhdətinə aydın çıraq tutur.

Bu yolda qazanılan uğurlar ümumxalq və ümumdövlət səviyyəli nəcib təşəbbüs olaraq milli təhsil və tərbiyəmizin avanqard və qabaqcıl təşəbbüsü kimi böyüyən nəslin mənəvi yüksəlişinə təkan verir. Bunu isə bizdən həyatın özü tələb edir. İnanırıq ki, yenidən çapdan çıxmış “Pedaqogika nəzəriyyəsi və tarixi” dərslisi bütün tədris-tərbiyə şəbəkələrimiz üçün qiymətli töhfə olaraq əbədiyaşarlıq statusu alacaq kitablar sırasında olub, geniş oxucu kütləsinin stolüstü vəsaitinə çevriləcəkdir.